

РЕЦЕНЗИЯ

от *проф. д-р Емилия Александрова Друмева*,
професор в Пловдивския Университет „Паисий Хилендарски“
по участието в конкурс
за заемане на академичната длъжност ‘професор’
в Софийски университет „Св.Климент Охридски“

област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.
професионално направление 3.6. Право(Обща теория на правото).

Конкурсът за ‘професор’ е обявен в Държавен вестник, бр. 90 от
16.11.2012 г.

1.

Определена съм за член на научното жури на конкурса за заемане на академичната длъжност ‘професор’ в Юридическия факултет на СУ по професионално направление 3.6. Право(Обща теория на правото).

За участие в обявения конкурс документи е подал **единствен кандидат**:
ДАНИЕЛ ВАСИЛЕВ ВЪЛЧЕВ, доктор по право, доцент в Юридическия факултет, катедра „Теория и история на държавата и правото“ при СУ „Св.Климент Охридски“.

Представените от кандидата материали на хартиен носител **са** в съответствие със закона и са:

- Монография (хабилитационен труд);
- Статии :

„Понятието държава и легитимирането на правния ред“, сп. Съвременно право, кн. 68/2011;

„Държавата като самият правен ред“, сп. Правна мисъл, кн. 4/2010;
„Ред, законност и държава в учението на Платон – Космос“, сп. Съвременно право, кн. 6/2009;
„Ред, законност и държава в учението на Платон – Полис“, сп. Съвременно право, кн. 2/2010;

„Норберто Бобио и раждането на италианската аналитична школа“,
- Справка за цитирания на публикации на кандидата;
- Справка за библиографско цитиране и индексирание на публикации в бази данни, изготвена от Университетската библиотека на СУ „Св.Климент Охридски“, с приложения.

Хабилитационният труд, с който доц. Вълчев участва в конкурса съгласно изискванията на закона е монографията „Валидност и легитимност в правото“, изд. СИЕЛА 2012 г., 295 с.

2.

Íàò÷í-èçñëääîâàòäëñêàòà ðàáîòà íà ðîö. Ä.Âë÷åâ òðÿáâà äà ñà ðàççäåëÿâà è ïîáÿâà à íåðàçäåëíî åäèíñòâî ñ ïðàâîòîâåðèòåòà ìó ääéíò. Íðàç 1995 ä. Ä.Âë÷åâ çàùåòàâà òñèâîí äåñèðòàöèîíàò ððóâ „Äðæàâíà âëàñò è íàðîäåí ñóâåðåíèòåò“. Ñåâåðåò òñèâîí è ðëîäîòâîðíè äèâèöèè ñ àèðåâíè ïðàâíèòå íàóêè è íîðìîòâîð÷åñêà ðàáîòà. Õò 2004 ã. Ä.Âë÷åâ å ðîöåíò â êàòåäðà „Òåîðèÿ è èñòîðèÿ íà äðæàâàòà è ðàâîòî“ â Õðèäè÷åñêèÿ ôàêóëòåò íà ÑÕ. Õðåç èçìèíàëèòå ãîäèíè êàíäèäàòÿò ñå óòâðæäàâà ñ âèñîêàòà ñè àêàäåìè÷íîñò, äîáðîñÿâåñòíîñò è åðóäèöèÿ. Õîäãîòâÿë å è è âúçïèòàë ðîêîëåíèÿ ìëàäè Õðèñòè â ëþáîâ è âÿðíîñò êúì ðàâîòî, âúâåæäàèêè ãè â òúíêîñòèòå è áîãàòñòâîòå íà ðàâíàòà òåîðèÿ, êîåòî ðåäñòàâëÿâà ððèíîñ â ðàâíàòà ñôåðà è îñîáåíî – â ñôåðàòà íà Õðèäè÷åñêîòî îáðàçîâàíèå è çàðàçâàíåòî íà íåãîâèòå äîáðè òðàäèöèè.

3.

Валидност и легитимност в правото“, изд. СИЕЛА 2012 г., 295 с. Трудът е монографично изследване на фундаментно за правната философия понятие – валидността в правото и свързаното с него понятие за легитимността (в правото). Валидността е и сред най-важните концептуални понятия в рамките на една нормативна теория на правото; свързано е със самото понятие за правото. А „посягането“ към научно изследване на такъв основен за правото предмет свидетелства за осъзнаване необходимостта от фундаментни научни изследвания в правната теория, провокира рефлексии и търсения, с което несъмнено представлява *принос* в правната наука. Впрочем досегашната научна продукция и интереси на Д.Вълчев свидетелстват, че „големите теми“ на правната теория и философията на правото не го плашат, напротив, провокират го към задълбочено изследване и към (в повечето случаи) нестандартен и иновативен подход и изложение.

С разработването на фундаментни за правото въпроси научните трудове на Д.Вълчев имат и висока познавателна значимост и *принос*, като компетентно и вещо въвеждат българския читател в генезиса, развитието и съвременното възприемане на основни идеи и разбирания в правото, което улеснява тяхното „приземяване“ и реализиране в съвременните български условия.

В рецензирания труд авторът многократно подчертава, че няма амбицията да предложи цялостно нова теория за валидността в правото. Добросъвестно са очертани главните линии, по които е структурирано научното изследване - да се изложат критично основните възгледи за валидността в правото и свързаната с нея легитимност (в правото), които възгледи да отговарят на три изисквания: 1) разбиранията за валидност в правото и съответно за легитимност да са съвместими едно с друго; 2) двете разбирания да могат да захванват с обяснение възгледи за

оправдаността на правото, в условията на променяща се социална среда;
3) тези разбирания да дадат както на правния теоретик, така и на практикуващия юрист смислено оправдание за обвързващата сила на правото в съвременни условия.

Заслужава отбелязване, че Д.Вълчев не се задоволява с изложението на посочените главни линии, а разглежда тяхното проявление от различни аспекти и в различни съотношения, изследва отделните пластове на валидността в правото като сложно, многопластово понятие, с което хабилизационният труд в цялост има *приносен* характер. *Валидността* е определена като юридическо обективно качество на правно дължимото, като негова обвързваща сила по отношение на поведението на адресатите на правната норма, респ. на правния ред. *Легитимността* е дефинирана като такъв вид оправданост на правната норма или на правния ред, която изразява общата нагласа към дължимото, и свидетелства за неговото субективно възприемане и признаване от адресатите. А това субективно възприемане може да се влияе от три вида преценки : първо, от морална гледна точка преценката е за справедливост или за политико-социална целесъобразност на съдържанието на юридическото правило; второ, преценка за уважението към правосъздаващия авторитет; и трето, преценка за фактическото действие на юридически дължимото – способността на правната норма продължително и в преобладаващ брой случаи да предизвиква правомерно поведение, както и налагане на санкции в случай на неспазване – легитимността на правното правило е самостоятелен, допълнителен и устойчив аргумент за съобразно с правните норми поведение; легитимното правно правило е общоприето, приложимо, стабилно и предвидимо. Експонирането и дефинирането на тези същностни страни от правото несъмнено има *приносен* характер в правната среда на съвременната демократична държава.

4.

Трудът започва с въведение, което информира читателя как и защо авторът се е насочил към изследване на въпроси от фундаментния и същностен предмет за валидността и легитимността в правото. Коректно и добросъвестно се посочва, че изследователският интерес е провокиран от книгата на изтъкнатия германски теоретик Роберт Алекси „Begriff und Geltung des Rechts,, в която присъщо на типичната задълбоченост на германската правна традиция и въз основа на „маркиращи“ теоретични разработки, превърнали се в стандарти (формулата на Радбрух) се изследва въпросът за валидността в правото, захранен от печални събития в правната и политическа реалност на Германия в периода 30те – 50те години на миналия век; в тази връзка се изследва и юриспруденцията на Федералния Конституционен съд на Германия, който през 1968 г. е произнесъл концептуално решение – норми, макар и установени от компетентен орган и по предвидения за това ред, не притежават юридическа валидност, когато са в толкова очевидно противоречие с основни принципи на справедливостта, че съдията, който трябва да ги приложи или да признае правните последици от тях, би постановил „Unrecht,,. За автора на рецензирания тук труд провокацията е да търси възможен отговор на въпроса дали справедливостта на нормативното съдържание може да бъде условие за валидност в правото, и по-нататък – да разглежда съотнасянето на справедливост (моралност) и правна сигурност. Така поставен въпросът несъмнено опира до фундаментния принцип на съвременния конституционализъм – принципа за правовата държава, чиято същност се проявява точно в тези два компонента – справедливост и правна сигурност (Решение на КС № 1 от 2005 г.). Всичко това свидетелства за фундаментния характер на рецензираната монография.

Съдържанието е организирано в структура, която има своя оправдана логика. В Глава първа се правят общи методологични уточнения и декларации като изходна позиция. По-нататък (Глави втора, трета и четвърта) се аргументира разбирането, че до XIX в. в рамките на западноевропейската правна традиция „работят“ три легитимиращи идеи – космосът, Бог и човешкият разум. Изложението разкрива как в тях по различен начин се вплитат посочените по-горе преценки за легитимност на правото – съдържателната коректност на юридически дължимото, авторитетът на източника на правилото и фактът на спазването (прилагането, неотхвърлянето) на нормата, респ. на правния ред; изложението е аналитично, направено е с познаване и ерудиция и има *приносен* характер. Разработките

за новото естествено право, за легитимирането на принудителния ред в обществото чрез човешкия разум, за обществения договор и народния суверенитет *versus* естествените права са направени стегнато, на широка основа, с вещо познаване и представляват *принос* както в теорията на държавата, така и в държавното право в широк смисъл.

Разработките в Глава пета „Право и държава“ – за понятието „държава“, за държавата от социологическа и юридическа гледна точка, за взаимното легитимиране на държава и право, вкл. за легитимирането на съвременната държава чрез народния суверенитет, са направени с вещина и на широка основа, с което имат несъмнена *ползност* при изучаването и осмислянето на конституционното право и другите клонове на публичното право.

Последната глава - Шеста е посветена на проблема за валидността в правото, съществуващ в съвременния правнофилософски дебат. Разработката в тази глава е особено ценна и полезна с това, че представя ясна и синтезирана картина на различните пластове и направления в осмислянето, възприемането и признаването на правото в

съвременното общество, т.е. легитимирането на правото. Особено интересна и познавателно полезна е разработката за „легитимността като граница на валидността в правото“ с анализа на формулата на Густав Радбрух (ако противоречието на позитивния закон по отношение на справедливостта достигне непоносим размер, то законът трябва да отстъпи като „неправилно право“ пред справедливостта), залегнала в основата на значима концептуална конституционна юриспруденция в Германия.

Хабилитационният труд съдържа и заключение, в което авторът излага разбирането си какви да бъдат основните параметри, на които да отговаря една съвременна теория за валидността в правото, което възприемам като положително послание към правотворци и правоприлагачи, както и към цялото общество.

5.

Хабилитационният труд на Д.Вълчев представлява задълбочено научно изследване на фундаментен за правото въпрос; изследването е на широка основа, направено е с вещина и ерудиция.

Имам все пак критична бележка и тя е следната: авторът коректно изследва етимологията на понятието „валидност“ в български и английски език, без обаче да търси етимологичните корени на понятието в немския език – а точно в германската правна традиция се заражда и развива теоретичното ядро на проблема за „валидността“ в правото (Geltung des Rechts).

6.

Статиите „Ред, законност и държава в учението на Платон – Космос“, сп. Съвременно право, кн. 6/2009 и „Ред, законност и държава в учението на Платон – Полис“, сп. Съвременно право, кн. 2/2010 представляват две

части от общо изследване върху проблема за реда във възгледите на Платон. Убедително се аргументира, че именно Платон е мислителят, който успява да съедини отделни откъслечни представи за реда и да ги съчетае в цялостна философска теория, основана на възгледите за единния космически ред. Във втората статия тези възгледи са изследвани в тяхната проекция върху възгледите на великия мислител за законите в етически смисъл. Двете статии имат висока познавателна значимост и несъмнен приносен характер.

Проблематиката в статиите „Понятието „държава“ и легитимирането на правния ред“, сп. Съвременно право, кн. 68/2011 и „Държавата като самият правен ред“, сп. Правна мисъл, кн. 4/2010 е от постоянно актуалните. Постигната е дълбочина и многостранност на изследването, повече вникване в тезите на Келзен, които не спират да са актуални - всичко това представлява *принос* в съвременната българска правна теория. Връзката с наследството на Келзен, както и други въпроси, свързани с мястото на италианската аналитична школа в съвременния правнофилософски себат е изследвана в статията “Норберто Бобио и раждането на италианската аналитична школа“; статията разпространява знания и култура.

ЗАЕЪР×АІЕА :

Материалите, представени от доц. д-р Даниел Василев Вълчев, **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Кандидатът в конкурса **е** представил **достатъчно и значими** научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на дисертационния труд и при присъждането на научното му звание „доцент“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които имат практическа приложимост в правотворчеството и

правораздаването, като едновременно с това са пряко полезни в учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Даниел Вълчев **е несъмнена**.

Постигнатите от доц. д-р Даниел Вълчев резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Юридическия факултет, приети във връзка с Правилника на СУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаването с представените в конкурса материали и научни трудове, анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и приложни приноси, давам своята **положителна** оценка и препоръчвам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Юридическия факултет за избор на доц. д-р Даниел Вълчев на академичната длъжност 'професор' в СУ „Св.Климент Охридски“ по професионално направление 3.6. Право (Обща теория на правото).

Март 2013 г.

Рецензент:

Проф. д-р Емилия Друмева